

Eco Tajemný plamen královny Loany

Nehoda

1
Nejkrutější měsíc

„A jak se jmenujete vy?“

„Počkejte, mám to na jazyku.“

Všechno začalo takhle.

Procitl jsem z dlouhého snu, dosud jsem však vězel v mléčné šedi. Anebo jsem nebyl vzhůru, ale snil jsem. Byl to divný sen, bez obrazů, plný zvuků. Jako kdybych nic neviděl, ale slyšel hlasy, které mi vyprávějí, co bych vidět měl. A vyprávěly mi, že ještě nic nevidím, až na páru podél kanálů, kde se krajina rozplývá. Bruggy, řekl jsem si, jsem v Bruggách, byl jsem někdy v mrtvých Bruggách? *Tam, kde mlha pluje mezi věžemi jako snítí kadidlo? Šedé město, smutné jak hrob s rozkvetlými chryzantémami, kde rozšklebený chlad visí na fasádách jako goblén...*

Má duše čistila skla tramvaje, aby utonula v pohyblivé mlze světilen. Mlha, má nedotčená sestra... Hustá, matná mlha, jež zahalovala hluk a z níž se vynořovaly beztvaré přízraky... Nakonec jsem se dostal až k obrovskému jícnu a spatřil vysokánskou postavu zahalenou do rubáše, s tvářící bílou jako padlý sníh. *Jmenují se Arthur Gordon Pym.*

Přezvykoval jsem mlhu. Přízraky mě mýjely, zlehka se o mě otíraly, rozplývaly se. Lucerny v dálce se mihotaly jako bludičky na hřbitovech...

Kdosi neslyšně kráčí po mém boku, jako by byl bos, kráčí bez podpatků, bez bot, bez sandálů, sněhová vločka plazí se mi po tváři, houf opilců povykje, tam na konci trajektu. Trajektu? To neříkám já, to ty hlasy.

Mlha přibíhá na malých kočičích tlapkách... Byla taková mlha, až to vypadalo, že svět někdo odnesl pryč.

A přece se občas zdálo, jako bych otevíral oči a viděl jakési záblesky. Slyšel jsem hlasy: „To není skutečné kóma, paní... Probůh, nemyslete na rovný encefalograf, to ne... Reaguje...“

Někdo mi promítal do očí světlo, ale po světle zas byla tma. Kdesi na těle jsem ucítil píchnutí nějaké jehly. „Vidíte, má motorické schopnosti...“

Maigret se ponořil do mlhy tak husté, že nevidí, ani kam šlape... V mlze se rojí lidské tvary, hemží se v ní intenzivní a tajemný život. Maigret? Jak prostě, drahý Watsone, je to deset malých černoušek, to v mlze zmizel pes baskervillský.

Šedá pára vystoupila o mnoho stupňů nad obzor a znenáhla ztrácela svůj šedavý odstín. Voda už byla tak teplá, že byla nepřijemná na dotek... A pak jsme se už řítili do náruče kataraktu, v němž se dokořán otevřel jícen, aby nás přijal.

Slyšel jsem kolem sebe hovořit lidi, chtěl jsem vykřiknout a upozornit je, že jsem tady. Bylo to nepetržitě bzučení, jako bych pozřel nějaké *machines célibataires* s nabroušenými zuby. Byl jsem v kárném táboře. Cítil jsem na hlavě tíži, jako by mi nasadili železnou masku. Zdálo se mi, že vidím modré světlo.

„Má nestejně široké zornice.“

Měl jsem útržky myšlenek, určitě jsem se probouzel, ale nemohl jsem se hýbat. Kdybych jen mohl být vzhůru! Zase jsem spal? Hodiny, dny, staletí?

Vrátila se mlha, hlasy v mlze, hlasy o mlze. *Seltsam, im Nebel zu wandern!* Co je to za jazyk? Zdálo se mi, že plavu v moři, cítil jsem, že jsem blízko pláže, ale nedokázal jsem se k ní dostat. Nikdo mě neviděl a odliv mě odnášel pryč.

Prosím vás, řekněte mi něco, prosím vás, dotkněte se mě. Pociťl jsem ruku na čele. To je úleva.

Jiný hlas: „Paní, existují případy, kdy se pacient náhle probudí a odejde domů po svých.“

Někdo mě rušil blikavým světlem, vibrací nějaké ladičky, jako by mi strčili pod nos skleničku s hořčicí, potom stroužek česneku. *Země voní po houbách.*

Další hlasy, ale tentokrát zevnitř: *táhly nářek lokomotivy, kněžl v mlze beztvárně kráčeji v řadě do San Michele in Bosco.*

Město je z popela. Mlha proti proudu řeky, mlha dolů po řece, mlha krutě štípající do rukou malé prodavačky sirek. Pod hnědou mlhou v zimním světelném, Londýnským mostem proudil dav tak hojný, že žasl jsem, jak smrt jich tolik skosila. Pach nádraží a sazů.

Další světlo, tlumenější. *Zdá se mi, že skrze mlhu rozeznávám zvuk skotských dud, jenž se opakovaně nese nad věšovištěm.*

Asi další dlouhý sen. Pak se vyjasnilo, *připadám si jak ve sklenici anýzovky s vodou...*

Stál přede mnou, i když jsem ho dosud viděl jako stín. V hlavě jsem cítil zmatek, jako bych se probudil s pořádnou kocovinou. Myslím, že jsem cosi namáhavě zašeptal, jako bych v tu chvíli začal poprvé mluvit: *Posco, reposco, flagito* řídí budoucí infinitiv? *Cuius regio, eius religio...* to je augšpurský mír, nebo pražská defenestrace?“ A pak: „Mlha je také na apeninském úseku dálnice, mezi Roncobilacciem a Barberinem del Mugello...“

Účastně se na mě usmál: „Teď ale pěkně otevřete oči a zkuste se rozhlédnout kolem sebe. Víte, kde jsme?“ Nyní jsem ho viděl lépe, měl na sobě – jak se to říká – *bílý plášť*. Stočil jsem pohled a dokázal jsem pohnout i hlavou: místnost byla střídme zařízená a čistá, pár kusů kovového nábytku ve světlých barvách, já ležel v posteli s kanylou zasunutou v paži. Oknem mezi staženými žaluziemi pronikala sluneční čepel, *kolem dokola jaro prozařuje ovzduší až do hlubin polí*. Zašeptal jsem: „Jsme... v nemocnici a vy... vy jste doktor. Stalo se mi něco?“

„Ano, něco se vám stalo, potom vám to vysvětlím. Ale teď jste nabyt vědomí. Žádný strach. Jsem doktor Gratarolo. S dovolením vám teď položím pár otázek. Kolik prstů vám ukazují?“

„Tohle je ruka a tohle jsou prsty. A jsou čtyři. Jsou čtyři?“

„Jistě. A kolik je šestkrát šest?“

„Třicet šest, to dá rozum.“ Myšlenky mi duněly v hlavě, ale přicházely skoro samy od sebe. „Obsah čtverce nad přeponou... se rovná obsahu čtverců nad jeho odvěsnami.“

„Bravo. Myslím, že to je Pýthagorova věta, ale na gymnáziu jsem měl z matematiky čtyřku.“

„Pýthagorás ze Samu. Eukleidovy prvky. Zoufalá samota rovnoběžek, které se nikdy neprotnou.“

„Vypadá to, že vaše paměť je ve vynikajícím stavu. Mimořádně, jak se jmenujete vy?“

No, a tady jsem zaváhal. A přece jsem to měl na jazyku. Po chvíli jsem odpověděl co možná nejsamozřejměji.

„Jmenuji se Arthur Gordon Pym.“

„Tak se nejmenujete.“

Gordon Pym byl určitě někdo jiný. Ten se už nevrátil. Snažil jsem se s doktorem nějak dohodnout.

„Řekněte mi... Ismael?“

„Ne, vy se nejmenujete Ismael. Namáhejte se trochu.“

Jedno slovo. Jako když narazíte do zdi. Říct Eukleidés nebo Ismael pro mě bylo snadné, jako říct ententýky dva špalíky čert vyletěl z elektriky. Ale říct, kdo jsem, bylo jako udělat čelem vzad, a ejhle: zeď. Ne, žádná zeď, snažil jsem se to vysvětlit: „Ne že bych cítil něco pevného, je to jako kráčet v mlze.“

„Jaká je ta mlha?“ zeptal se.

„*Mlha na ježaté vrcholky v deštičku šplhá a v mistralu se bělá a burácí oceán...* Jak vypadá mlha?“

„Nepřivádějte mě do úzkých, jsem jen pouhý doktor. A pak, je duben, nemůžu vám ji ukázat. Dneska je pětadvacátého dubna.“

„*Duben je nejkrutější měsíc.*“

„Nejsem příliš sčertlý, ale myslím, že to je nějaký citát. Mohl jste říci, že dneska je Den osvobození. Víte, který je rok?“

„Určitě už je po objevení Ameriky...“

„Nevzpomínáte si na nějaké datum, na jakékoli datum před... svým probuzením?“

„Jakékoli? Devatenáct set čtyřicet pět, konec druhé světové války.“

„To je málo. Ne, dneska máme pětadvacátého dubna 1991. Vy jste se tuším narodil na konci roku 1931, takže vám teď táhne na šedesátku.“

„Je mi padesát devět a půl, ani ne.“

„Co se schopnosti počítat týče, je to výborné. Víte, měl jste, jak to říct, nehodu. Vyvázli jste z ní živý, gratuluju. Ale evidentně tu něco nehraje. Bude to asi mírná forma retrográdní amnézie. Nedělejte si starosti, někdy trvají jen krátce. Buďte tak laskav a odpovězte mi ještě na pár otázek. Jste ženatý?“

„To mi řekněte vy.“

„Ano, jste ženatý s velice milou paní, jmenuje se Paola a seděla u vás ve dne v noci, ale včera večer jsem ji přinutil jít domů, jinak by se zhroutila. Teď, když jste se probudil, ji zavolám, ale musím ji na to připravit a předtím vás ještě čeká další vyšetření.“

„A co když si ji pak spletu s kloboukem?“

„Cože?“

„Existuje muž, který si svou ženu spletl s kloboukem.“

„Aha, ta Sacksova kniha. Slavný případ. Vidím, že jste dobře informovaný čtenář. Ale to není rozhodně váš případ, jinak byste si mě už dávno spletl s kamny. Nedělejte si starosti, možná ji nepoznáte, ale s kloboukem si ji určitě nespletete. Ale vraťme se k vám. Takže vy se jmenujete Giambattista Bodoni. To vám opravdu nic neříká?“

Moje paměť teď plachtila jako větroň mezi horami a údolními k nekonečnému obzoru. „Giambattista Bodoni byl slavný typograf. Ale jsem si jistý, že to nejsem já. Já bych mohl být i Napoleon, a bylo by to jako Bodoni.“

„Proč jste řekl Napoleon?“

„Protože Bodoni žil v Napoleonově době, plus mínus. Napoleon Bonaparte, narozen na Korsice, první konzul, oženil se s Josefínou, stal se císařem, dobyl polovinu Evropy, prohrál u Waterloo, umřel na Svaté Heleně pátého května 1821, *on byl, a jako bez hnutí po posledním dechu jeho...*“

„Příště si k vám musím vzít encyklopedii, ale pokud si vzpomínám, pamatujete si to dobře. Ovšem nepamatujete si, kdo jste.“

„Je to vážné?“

„Mám-li být upřímný, pěkné to není. Ale nejste první, komu se přihodilo něco takového, nějak se z toho dostaneme.“

Nechci vás unavovat vědeckými termíny, které by mimo jiné jen znásobily zmatek, který už tak máte v hlavě – víte, když vám zubař něco provede se zubem, ještě několik dní si na to místo zajíždíte jazykem, ale kdybych vám řekl, co já vím, třeba že nemám takové obavy o váš hypokampus jako o vaše čelní laloky, a možná i o pravou orbitofrontální kůru, snažil byste se tam dotknout, a to není jako propátrat ústa jazykem. Z toho jsou jen nekonečné frustrace. Takže zapomeňte, co jsem vám právě řekl. Mimo to, každý mozek je jiný, a lidský mozek je neobyčejně tvárný, může se stát, že časem bude schopen svěřit jinému centru to, co postižené centrum už nedokázalo provádět. Sledujete mě, mluvív dost jasně?“

„Naprostě, pokračujte. Ale nebylo by rychlejší mi říct, že jsem jako ten muž z Collegna, co ztratil paměť?“

„Vidíte, že si pamatujete zapomnětlivce z Collegna, což je klasický případ? To jen na sebe si nevzpomínáte – vy nejste klasický případ.“

„Raději bych zapomněl na Collegna a pamatoval si, kde jsem se narodil.“

„To by byl vzácnější případ. Vidíte, okamžitě jste rozpoznal tubu zubní pasty, ale nepamatujete si, jestli jste ženatý – a pamatovat si datum vlastní svatby a rozpoznat zubní pastu, to skutečně závisí na dvou odlišných mozkových sítích. Máme různé typy paměti. Jedna se jmenuje implicitní a umožňuje nám provádět bez námahy celou řadu věcí, které jsme se naučili, jako čistit si zuby, zapnout rádio nebo zavázat si kravatu. Po tom pokusu s čištěním zubů se klidně vsadím, že umíte psát, možná umíte dokonce i řídit auto. Když nám pomáhá implicitní paměť, ani si neuvědomujeme, že si pamatujeme, jednáme automaticky. Potom existuje explicitní paměť, díky níž si pamatujeme a víme, že si pamatujeme. Ale tahle

explicitní paměť je dvojitá. Jedné se teď převážně říká sémantická, veřejná paměť, ta, díky níž víme, že vlaštovka je pták a že ptáci létají a mají peří, ale také že Napoleon zemřel... no tehdy, jak jste řekl vy. A mně se zdá, že tuhle paměť máte v pořádku, panebože, možná až příliš, protože vidím, že jí stačí dát input, a začne spojoval vzpomínky, které bych nazval školními, nebo se uchýlil k hoto-ovým frázím. Ale tohle je první paměť, ta se tvoří už v dětském věku, dítě se brzy naučí rozeznávat auto, psa a vytvářet si obecná schémata, a proto pokud jednou vidělo vlčáka a řekli mu, že to je pes, řekne pes, i když uvidí labradora. Dítěti však trvá mnohem déle, než si vytvoří druhý typ explicitní paměti, které říkáme epizodní či autobiografická. Třeba když spatří psa, tak si nedokáže okamžitě vzpomenout, že před měsícem bylo u babičky na zahradě a vidělo tam psa a že je pořád tím, kdo měl ty dva zážitky. Právě epizodická paměť navazuje spojení mezi tím, kým jsme dnes, a tím, kým jsme byli, jinak totiž když říkáme *já*, odkazujeme pouze k tomu, co právě cítíme, a nikoli k tomu, co jsme cítili dřív a co se ztrácí právě v jakési mlze. Vy jste neztratil sémantickou paměť, ale epizodickou, tedy zážitky z vlastního života. Zkrátka bych řekl, že víte všechno, co vědí i ostatní, a mám dojem, že kdybych vás požádal, abyste mi pověděl, jaké je hlavní město Japonska...“

„Tokio. Atomová bomba svržená na Hirošimu. Generál MacArthur...“

„Stačí, stačí. Zkrátka jako byste si pamatoval všechno, co se naučíme tím, že jsme si to přečetli nebo to zaslechli, ale nic, co se váže k vašim bezprostředním zážitkům. Vy víte, že Napoleona porazili u Waterloo, ale zkuste mi říct, jestli si vzpomínáte na svou matku.“

„*Maminku máš jen jednu, maminka je maminka...* Ale na svoji maminku si nepamatuju. Předpokládám, že jsem nějakou matku měl, protože takový je zákon našeho druhu, ale... no... je tam mlha. Je mi zle, doktore. Je to přšerné. Dejte mi něco, abych zase usnul.“

Rozhovor s manželkou Paolou

„Jsi moc milá. Potřebuji tě. Jsi jediná, kdo mi může vyprávět mých posledních třicet let.“

„Pětatřicet. Potkali jsme se na univerzitě, v Turíně, tys měl před promocí a já byla prvačka, bloudící chodbami Palazzo Campana. Zeptala jsem se tě, kde je nějaká aula, a tys mě hned sbalil a svedl jsi bezbrannou gymnazistku. Pak se ledacos stalo, já byla moc mladá, ty jsi pak strávil tři roky v cizině. Později jsme spolu začali chodit, říkali jsme, že je to jen na zkoušku, ale nakonec jsem otěhotněla a vzali jsme se, protože jsi byl gentleman. Ne, promiň, taky proto, že jsme se měli rádi, vážně, a taky se ti líbilo, že se staneš otcem. Žádné strachy, tatínku, pomůžu ti na všechno si vzpomenout, uvidíš.“

„Ovšem pokud to celé není jen jedno veliké spíknutí, já se ve skutečnosti nejmenuju Felicino Grimaldelli a nejsem lupič, a ty s Gratarolem mi nevykládáte spoustu výmyslů; vím já, možná jste od tajné služby, potřebujete mi vytvořit novou identitu, abyste mě vyslali jako špiona za Berlínskou zeď, *Ipress Files*, a...“

„Žádná Berlínská zeď už není, zbourali ji, a impérium Sovětů jde do háje...“

Jména, jména, jména, Angelo Dall'Oca Bianca, lord Brummell, Pindaros, Flaubert, Disraeli, Remigius Zena, křída, jurra, Giovanni Fattori, madam Pompadour, Smith & Wesson, Rosa Luxemburgová, Zeno Cosini, Palma il Vecchio, archeopteryx, Ciceruacchio, Matouš, Marek, Lukáš, Jan, Pinocchio, Justina, Maria Gorettiová, Taide, děvka se zasranými nehty, osteoporóza, Saint Honoré, Baktra, Ektabana, Persepolis, Sús, Arbéla, Alexandr a gordický uzol.

Encyklopedie se na mě sypala po listech, a já měl chuť ohánět se rukama, jako by to byl roj včel. A chlapi zatím říkali dědečku, věděl jsem, že bych je měl milovat víc než sebe sama, a nevěděl jsem, komu říkat Giorgio, komu Alessandro a komu Luco. Věděl jsem všechno o Alexandru Velikém, a nic o svém malíčkém Alexandrovi.

Řekl jsem, že se cítím slabý a že chci spát. Odešli a já plakal. Slzy jsou slané. Takže ještě mám city. Ano, ale čerstvé, dnešní. Ty dřívější už nejsou moje. Kdoví, říkal jsem si, jestli jsem byl někdy věřící: buď jak buď, určitě jsem přišel o duši.

Druhý den ráno, Paola byla u toho, mě Gratarolo posadil ke stolku a ukázal mi celou řadu barevných čtverečků, byla jich spousta. Vždycky mi jeden podal a ptal se mě, jakou má barvu. *Pan čáp ztratil čepičku, měla barvu, barvičku... červenou! modrou! zelenou!* Bezpečně jsem uhadl prvních pět nebo šest barev, červenou, žlutou, zelenou a tak dále. Přirozeně jsem řekl, že *A noir, E blanc, I rouge,*

„Kam teď jedeme, Paolo?“

„Domů, k nám domů.“

„A pak?“

„A pak půjdeme dovnitř a ty si uděláš pohodlí.“

„A pak?“

„A pak si dáš pěkně sprchu a oholíš se a slušně se oblečeš a pak se najíme a pak... co bys chtěl dělat?“

„To právě nevím. Pamatuji si všechno, co se stalo po probuzení, vím všechno o Juliu Caesarovi, ale nedokážu myslet na to, co přijde potom. Až do dnešního rána jsem si s tím, co bude, nelámal hlavu, leda tak s tím, co bylo a na co jsem si nedokázal vzpomenout. Ale teď, když se blížíme k... vstříc něčemu, vidím mlhu i před sebou, nejenom vzadu. Ne, to přede mnou není mlha, spíš jako by se mi podlamovala kolena a já nemohl chodit. Je to jako skok.“

„Skok?“

„Jo, při skoku se musíš odrazit dopředu, ale na to se potřebuješ rozběhnout, takže se musíš vrátit zpátky. Když se nevrátíš zpátky, nedostaneš se dopředu. Tak je to, mám dojem, že pokud chce říct, co budu dělat potom, musím mít ponětí o tom, co jsem dělal předtím. Člověk se chystá cosi udělat, aby změnil něco, co bylo dřív. Takže když mi říkáš, že se musím oholit, vím proč, přejeďu si rukou po bradě, cítím strniště, musím se zbavit těch vousů. Stejně tak když říkáš, že musím jíst, vzpomenu si, že naposledy jsem jedl včera večer: polévku, šunku a hruškový kompot. Ale jedna věc je říct, že se oholím nebo že se najím, a jiná, co budu dělat potom, mám na mysli v dlouhodobé perspektivě. Nechápu, co to znamená v dlouhodobé perspektivě, protože mi chybí nějaká dlouhodobá perspektiva z dřívějšíka. Chápeš?“

„Říkáš mi, že už nežiješ v čase. My jsme čas, ve kterém žijeme. Moc se ti líbily stránky ze svatého Augustina, kde je řeč o čase. Vždycky jsi říkal, že to byl ten nejinteligentnější muž ze všech, co kdy žili. Mnohé se od něj učíme i my, dnešní psychologové. Žijeme ve třech momentech: očekávání, pozornosti a paměti, a jeden nemůže existovat bez druhého. Nedokážeš se upínat ke své budoucnosti, protože jsi ztratil svou minulost. A to, že vš, co udělal Julius Caesar, ti nepomůže zjistit, co musíš udělat ty.“

Vedla mě dlouhou chodbou s policemi plnými knih. Díval jsem se na jejich hřbety a většinou jsem je poznával. Chci říct, poznával jsem názvy, *Snoubenci, Zuřivý Roland, Kdo chytá v žitě*. Poprvé jsem měl pocit, že jsem se ocitl na místě, kde si připadám jako ryba ve vodě. Vytáhl jsem nějaký svazek, ale ještě než jsem se podíval na obálku, vzal jsem ho pravačkou za hřbet a levým palcem jsem rychle prolistoval stránky odzadu. Líbil se mi ten zvuk, udělal jsem to ještě několikrát a zeptal se Paoly, jestli bych neměl vidět panáčka, jak kope do míče. Paola se smála, zdá se, že to byly knížečky, které se prodávaly za mého dětství, něco jako biograf pro chudé, panáček měnil pozici na každé stránce, a když jste knížečku rychle prolistovali, viděli jste ho, jak se hýbá. Ujistil jsem se, že tohle vědí všichni: chtěl jsem říct, nebyla to vzpomínka, jen znalost.

Ta kniha byl *Otec Goriot*, Balzac. Aniž jsem ji otevřel, řekl jsem: „Otec Goriot se obětoval pro své dcery, jedna se tuším jmenovala Delfina, na scéně se objeví Vautrin alias Collin a ctižádostivý Rastignac, Paříž pro nás dva. Četl jsem hodně?“

„Jsi neúnavný čtenář. A máš paměť jako slon. Umíš nazpaměť spoustu básní.“

„Psal jsem?“

„Nic svého. Jsem sterilní génius, říkal jsi, na tomhle světě se buď čte, nebo píše, spisovatelé píšou z pohrdání vůči kolegům, aby měli občas něco dobrého ke čtení.“

„Mám tolik knih. Promiň, máme.“

„Tady je jich pět tisíc. A vždycky se najde nějaký idiot, který vejde a povídá, vy máte ale knih, četl jste je všechny?“

„A co na to řeknu?“

„Obvykle odpovíš: žádnou, proč bych je tu jinak schraňoval, vy si snad schováváte konzervy od masa, poté co jste je vyprázdnil? Těch padesát tisíc, co jsem už přečetl, jsem věnoval věznicím a nemocnicím. A idiot zavravorá.“

„Vidím tu hodně cizích knih. Myslím, že umím nějaké jazyky.“

Verše se mi vybavily samy: „*Le brouillard indolent de l'automne est épars... Unreal City, – under the brown fog of a winter dawn, – a crowd flowed over London Bridge, so many, – I had not thought death had undone so many... Spätherbstnebel, kalte Träume, – überfloren Berg und Tal, – Sturm entblättert schon die Bäume, – und sie schau'n gespenstig kahl... Pero el doctor no sabia,*“ uzavřel jsem to, „*que hoy es siempre todavía...*“

„Zvláštní, tři ze čtyř básní mluví o mlze.“

„Vždyť víš, připadám si jako v mlze. Jenže ji nedokážu vidět. Ví, jak ji viděli jiní: *Když tu se rozzářil prchavé slunce, keť mimózy v běloškovou mlze.*“

„Těbe mlha fascinovala. Říkával jsi, že ses v ní narodil. A celá léta, když jsi v nějaké knize narazil na popis mlhy, udělal sis poznámku na okraj.“

„Tuhle znám i já. Stěžoval sis, že mlhy tvého dětství už neexistují.“

„Moje dětství. Mám někde schované knihy z doby, kdy jsem byl malý?“

„Tady ne. Budou v Solaře, v domě na venkově.“

Tak jsem se tedy dozvěděl příběh domu v Solaře a příběh své rodiny. Narodil jsem se tam omylem o vánočních prázdninách roku 1931. Jako Ježíšek. Dědeček a babička z matčiny strany zemřeli před mým narozením a babička z otcovy strany, když mi bylo pět let. Zůstal otec mého otce a my byli to jediné, co zůstalo jemu. Dědeček byl podivín. Ve městě, kde jsem se narodil, vlastnil krámk, spíš takové skladiště se starými knihami. Nikoli starožitnými a cennými knihami jako já, pouze s knihami z druhé ruky a spoustou věcí z devatenáctého století. Navíc rád cestoval a často jezdil do ciziny. Jet do ciziny tehdy znamenalo do Lugana, nebo nanejvýš tak do Paříže nebo do Mnichova. Tam skupoval věci na stánkách, nejenom knihy, ale i filmové plakáty, figurky, pohlednice, staré časopisy. Tehdy nebyli všichni ti dnešní sběratelé nostalgické, říkala Paola, ale měl pár oddaných zákazníků nebo to možná sbíral pro vlastní potěšení. Moc nevydělával, ale bavilo ho to. A potom ve dvacátých letech získal jako dědictví po jednom prastrýci dům v Solaře. Ohromný dům, kdybys ho viděl, Yambo, jenom půda připomíná Postumijské jeskyně. Kolem byla spousta propachtované půdy, a tak měl dědeček dost na to, aby mohl spokojeně žít a nenamáhat se příliš prodejem knih.

Zdá se, že jsem tam trávil všechny letní prázdniny svého dětství a také Vánoce a Velikonoce a spoustu církevních svátků a dva roky v jednom kuse mezi třiačtyřicátým a pětáctičtým, když ve městě začaly nálety. A musel tam stále někde být všechny dědečkovy věci a moje učebnice a hračky.

Paola si všimla, že když mluvím anglicky, dělám chyby, ale když mluvím německy nebo francouzsky, tak ne. „Připadá mi to zřejmé,“ řekla, „francouzštinu jsi musel vstřebat jako malý a zůstala ti na jazyku, jako ti zůstalo kolo v nohou, němčinu jsi studoval z knih, když jsi byl na univerzitě, a o knihách ty víš všechno, zato angličtinu ses naučil až později na cestách, je součástí tvých osobních zkušeností z posledních třiceti let a osvojil sis ji jen částečně.“

Paměť z papíru

Zahlédl jsem totiž knížku, malou, v hnědé vazbě, na mramoru nočního stolku vpravo, šel jsem ji otevřít a v duchu si říkal „Riva la Filotea“, což v dialektu znamená, že přijíždí... co vlastně? Měl jsem pocit, že tahle záhada mě provázela celá léta, s otázkou v dialektu (copak jsem mluvil dialektem?) *La riva? Sa ca l'è c'la riva?* Copak to asi přijíždí, Filotea, něco jako trolejbus, tramvaj, co jezdí v noci, nějaká tajemná lanovka?

Otevřel jsem knihu s pocitem, že se dopouštím svatokrádeže, a byla to *La Filotea* a jejím autorem byl milánský kněz Giuseppe Riva, rok vydání 1888, antologie modliteb, zbožných rozjímání, se seznamem svátků a kalendářem svatých. Kniha už se skoro rozpadala, listy se drotily pod prsty, sotva se jich člověk dotkl. S posvátnou úctou jsem ji dal dohromady (je to přece moje práce, věnovat počít starým knihám), ale uviděl jsem, že na hřbetě je na červeném štítku zlatými, nyní už vybledlými písmeny vytištěno „Riva La Filotea“. Musela to být něčí modlitební knížka, kterou jsem se nikdy neodvážil otevřít.

Teď už jsem si tím byl jistý, došel jsem k závěru téměř hodnému detektiva: tohle býval pokoj mých rodičů, *Filotea* byla modlitební knížka mé matky a do těch přihrádek v nočním stolku jsem chodil strkat nos kvůli něčemu intimnímu, třeba starým dopisům nebo peněžence nebo obálce s fotografiemi, které se nehodily do rodinného alba...

Prolistoval jsem atlasy: některé byly staříčké, z doby před první světovou válkou, a v Africe byly ještě šedomodře vyznačeny německé kolonie. Asi jsem měl v životě co činit s mnoha atlasy – copak jsem zrovna neprodal jednoho Ortelia? –, ale zde některá exotická jména nabývala důvěrně známého tónu, jako bych měl vyrazit z těchhle map, abych se dostal k jiným. Co spojovalo mé dětství s Deutsch-Ostafrikou, s Nederlandsch-Indiemi, a především se Zanzibarem? V každém případě nebylo pochyb o tom, že tady v Soláře každé slovo evokuje další. Dostanu se po tomhle řetězu až k poslednímu slovu? A k jakému? „Já“?

Vrátil jsem se do svého pokoje.

Spatřil jsem něco znovu, to místo, toho chlapce? Ne, bylo to, jako by přede mnou vyvstaly věty, sled slov napsaných v povídce, kterou jsem kdysi četl. *Flatus vocis*.

Ty svázané knihy nemohly být moje. Určitě jsem je vyzebral na dědečkoví nebo je sem strýc s tetou přemístili z dědečkovy pracovny, aby dekorace byla dokonalá. Většina byly tzv. *cartonnés* z Collection Hetzel, všechny verneovky, v červené, zlatě zdobené vazbě s pestrobarevnými obálkami se zlatými ozdůbkami... Možná jsem se naučil francouzsky z těchhle knih, a i v nich jsem najisto nalistoval ty nejpamětihodnější ilustrace, kapitána Nema, jak se velkým kajutovým oknem svého Nautila dívá na obrovskou chobotnici, vzducholoď dobyvatele Robura, ježící se mechanickými ráhny, balon řítící se dolů na Tajuplný ostrov (*Stoupáme? – Ne! Naopak! Klesáme! – Je to ještě horší, pane Smithi! Padáme!*), ohromný projektil namířený k Měsíci, jeskyně ve středu Země, umíněný Keraban a Michail Strogov... Kdoví, jak moc mě znepokojovaly postavy pokaždé vystupující z tmavého pozadí, vyznačené jemným černým šrafováním střídáním bělavými trhlinami, vesmír postrádající barevná, jednolitě tónovaná místa, pohled tvořený vrypy, ryhováním, oslepujícími odlesky v chaosu bez pevných linií, svět viděný zvětšen se zcela originální sítnicí, takhle ho možná vidí voli a psi nebo ještěrky. Svět sledovaný v noci skrze žaluzie s tenounkými proužky. Skrze tyto rytiny jsem vstupoval do šerosvitného světa fikce: zvedal jsem oči od knihy, vycházel z jejího světa, oslepilo mě přímé sluneční světlo, a pak zase dolů, jako potápěč, který se spouští do hlubiny, kde už nejsou vidět barvy. Natočili podle Verna nějaké barevné filmy? Co se stane z Verna bez rytí, bez škrábání, jež vytváří světlo pouze v místech, kde se rezytív nástroj zahrzyl do hloubky nebo zdůraznil hladký povrch?

Dědeček dal svázat i další svazky ze stejného období, ale zachránil staré obálky s ilustracemi, *Pařížský rošťák*, *Hrabě Monte Cristo*, *Tři mušketýři* a další mistrovská díla lidového romantismu.

Převážná část děje se odehrává v ledových mořích přikrytých severskou mlhou. Perletová obloha působí na rytinách mlžnatě v kontrastu s bělostí ledovců. Záclona šedých par, ještě intenzivnější mléčný odstín... Na plavidlo se sype jemňoučký bílý poprašek, připomínající popel... Z mořských hlubin se zvedá blyštivý odlesk, jakési neskutečné světlo... Záplava bílého popela tu a tam s trhlinami, skrze které lze vytušit změt nejasných tvarů... A lidská postava nekonečně vyšší než kterýkoli jiný obyvatel země, zahalená do rubáše, s tvář bílou jako padlý sněh... Ne, co to říkám, tohle je vzpomínka na jiný příběh. Gratuluju, Yambo, máš dobrou krátkodobou paměť. Nebyly to první obrazy nebo první slova, která sis vybavil v okamžiku, kdy jsi v nemocnici přišel k sobě? To musí být Poe. Avšak pokud máš tyhle stránky z Poea vryty tak hluboko do své veřejné paměti, nebude to tím, že jsi jako kluk viděl v soukromí bledá moře kapitána Satana?

Četl jsem si tu knihu (znovu?) až do večera, uvědomil jsem si, že jsem začal vestoje, a pak jsem si s knihou na klíně dřepl zády ke zdi a ztratil ponětí o čase, dokud mě z toho transu nepříšla probudit Amalia s pokřikem: „Dyt si zkazíte oči, vaše nebožka maminka vám to pořád říká! Propáníčka, místo abyste šel hezky ven, a dneska přitom bylo takový krásný odpoledne, jen co je pravda! A nepřišel jste mi ani k obědu. No tak, pryč odsad, honem, už je čas na večeři!“

Takže jsem zopakoval dávný rituál. Byl jsem vyčerpaný. Jedl jsem jako kluk, který musí nabrat sílu, aby vyrostl, a pak na mě přišlo spaní. Paola říkala, že obvykle jsem si před spaním dlouho četl, ale toho večera žádné knihy, jako kdyby mi to maminka zakázala.

Okamžitě jsem usnul a zdálo se mi o jižních zemích a mořích z proužků smetany, rozmístěných v dlouhých řadách na míse ostružinové zavařeniny.

Co jsem v uplynulých osmi dnech dělal? Četl jsem, převážně na půdě, ale vzpomínka na jeden den se mísí se vzpomínkou na jiný. Víím jen, že jsem četl na přeskáčku a se zápalem.

Nečetl jsem všechno od začátku až do konce. Některé knihy, některé svazky jsem prolístoval, jako bych letěl nad krajinou a už během přeletu věděl, co je v nich napsáno. Jako kdyby jedno jediné slovo vyvolávalo tisíce dalších nebo rozkvetlo do hutného resumé jako ty japonské papírové květy, co se dávají rozvíjet do vody. Jako kdyby se mi něco samo ukládalo do paměti, aby to tam dělalo společnost Oidipovi a Hansu Castorovi. Někdy se dráty v mé hlavě sepnuly při pohledu na nějakou ilustraci, tři tisíce slov na jeden obraz. Jindy jsem četl pomalu, vychutnával si větu, úryvek, kapitolu a možná jsem měl při tom tytéž pocity jako při první, nyní zapomenuté četbě.

Nemá smysl hovořit o škále tajemných plamenů, lehkých tachykardiích a náhlých zrudnutích, jež mnohé z těch textů na okamžik vyvolávaly – a jež se pak rozplynuly stejně tak rychle, jak se dostavily, aby uvolnily místo novým návalům horka.

Anotace románu

„Nevím, jestli v mých pergamenových lalocích začíná hořet tajemný plamen královny Loany, jestli se jakýsi elixír pokouší vyčistit zahnědlé listy mé papírové paměti, dosud poničené tolika skvrnami, takže se ta část textu, která mi stále ještě uniká, stává nečitelnou, či zda jsem to já...“ Tak končí v Ecově novém románu hrdinovo hledání. Můžeme se rozpomenout na svůj vlastní příběh na základě dávné četby? Najdeme zapomenutou minulost pomocí starých novin, dobrodružných příběhů, komiksů? Antikvář Yambo v nemocnici procitá z bezvědomí: to nijak nepoznamenalo jeho úctyhodnou erudici, ale Yambo si nevybavuje vlastní identitu. Pokouší se na ni rozpomenout při četbě starých textů, mimoděk se však dobřívá i nejskrytějších pohnutek, jichž si dříve nebyl vědom. Zapomenout lze i to nejpodstatnější, ale znovu to objevujeme v labyrintu všednosti, v mlze, tvořící leitmotiv románu.